

MĘKA (1766) *sb f*

sg *N* męka (258). ◇ *G* męki (406). ◇ *D* męce (24). ◇ *A* mękę (314). ◇ *I* męką (89) [w tym: -a (1)]. ◇ *L* męce (165). ◇ *V* męko (1). ◇ *pl N* męki (42). ◇ *G* mąk (88), męk (3) *Mącz*, *SkarJedn*, *KołąkSzczęśl*, *m(o)k* (5). ◇ *D* męka(m) (4) *MurzHist*, *Leop*, *BibRadz*, *WujJud*, męk(o)m (4) *SkarŻyw* (2), *WujNT*, *SkarKaz*; ~ -am (3), -am (1) *MurzHist*. ◇ *A* męki (225). ◇ *I* mękami (48); -ami (44), -ami (3), -(a)mi (1); -ami *BudBib*; -ami: -ami *BielKron* (10 : 2). ◇ *L* mękach (90); -ach (55), -ach (25), -(a)ch (10); -ach *MurzHist* (2), *MurzNT*, *GroicPorz* (3), *Leop*, *Mącz* (6), *HistRzym* (2), *KuczbKat*, *CzechEp*, *ReszPrz*, *ReszList*, *ArtKanc* (4), *LatHar* (5), *WujNT*, *KmitaSpit*, *SkarKaz* (3); -ach *KromRozm I*, *RejWiz* (3), *RejAp*, *RejPos* (2), *RejPosWiecz*³, *GrzegŚm*, *SkarJedn*, *RybGęśli*, *SiebRozmyśl*; -ach : -ach *OpecŻyw* (2 : 1), *BibRadz* (4 : 1), *BielKron* (2 : 4), *BudBib* (1 : 2), *SkarŻyw* (13 : 5).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI – XVIII w.*

1. *Cierpienie, udręka, znoszenie trudów, nieszczęście* (użycia *sg* i *pl* występują zwykle w podobnej funkcji); *passio* (*passiones*) *Vulg*, *Mącz*, *PolAnt*, *Calep*, *Cn*; *tormentum* *HistAl*, *Vulg*, *Mącz*, *PolAnt*, *Cn*; *dolor* *PolAnt*; *cruciamentum*, *perpessio*, *poena* *Cn* [w tym: *czyja* (93): *pron poss* (65), *G sb* i *pron* (28)] (522) : *OpecŻyw* [192]v; *Nadziway* fie wielkiew męki będziefzli żył według fwey woley. *BielŻyw* 130; *WróbŻółt* D6; *RejRozpr* H4; *BielKom* D2v; *Leop Sap* 19/4, *Hebr* 2/10; *RejZwierz* 124v; *DV* fze fprawiedliwych fą w ręce Bozey/ ani fię ich tknie żadna męka. *BibRadz Sap* 3/1, *Sap* 11/10, II 120d *marg*; *Mącz* 284b; *RejAp* 132v; *RejPos* 29v *marg*; *GrzegŚm* 22; *KuczbKat* 435; *WujJud* 113v *errata*; *BudBib Ex* 3/7, *Sap* 3/1; *KochPs* 59; *Boday* wżytkich mąk fkołztował/ Kto naprzód woýfko fzykował *KochSob* 67; *PudłFr* 60; *ZawJeft* 18; *Calep* 763a; *Phil* K3; *GórnTroas* 65; *Do* ciebie Pánie wzdycham/ [...] *W* ciężkościach moich/ sćiągni świętą rękę/ *A* oddal mękę. *GrabowSet* 14, K, P2, T2v; *CzahTr* C2; *GosłCast* 75.

męka *czego* [= *polegająca na czym*] (1): *ktore* ftradanye *tey* fprauyedlyuofzeczy *od* *adama* przyfzlo *na* wżytky *podluk* przyrodzenya *rodzające* fya *zbozego* ofądzenya *a* *f*kazanya *obuyazuyącz* *na* mąką *f*kody *u*yelkyey *PatKaz I* 5v.

mąki dla kogo (1): *Y* ná *inne* dlá *Chrystufa* *prace* *y* *męki* fpołnie fię *pošilaiąc* *gotowáli*. *SkarŻyw* 62.

W *połączeniach szeregowych* (5): *Aleś* *ty* *dozdedł* *moiey* *ná* *u*ki/ *poštánowienia*/ *przedfie* *w*zięcia *wiary*/ *nie* *f*kwápliwofci/ *miłowánia*/ *cierpliwofci*/ *przeffládowania*/ *mąk*/ *i*ákie *mię* *potykály* *w* *Antyochiey* *Leop* 2. *Tim* 3/11; *SkarŻyw* A3v, 21, 82; *GórnTroas* 57.

W *przeciwstawieniach*: »*męka* (*męki*) ... *rozkosze* (3), *pocieszenie*« (4): *I*ako *to*warzyszfi *m*i będziecie *mąk*/ *tako* *ij* *pocięffeniá*. *OpecŻyw* 183; *Leop Apoc* 18/7; *WujNT Apoc* 18/7; *SkarKaz* 549a.

W *charakterystycznych* *połączeniach*: *mała* *męka* (*męki*), *nieuchroniona*, *niezliczone*, *nieznośna* (2), *rozliczne*, *wielka* (2); *męki* *ogarnęły*; *doznać* *mąk*, *skosztować*, *uść*; *znoszący* *męki*; *miewać* *męki*, *oddalić* (2), *odpuszczać*, *skończyć*; *gotować* *się* *na* *męki*; *być* *w* *męce*; *doświadcząć* *z* *mękami*.

Przysłowie: *Bo* *kto* *ze* *złym* *to*warzyszfy/ [...] *Mękę* *rowną* *podeymuie* *BierEz* K2.

Zwroty: »*męki* (*mękę*) *cierpieć*« = *tormenta* *pati* *Vulg* [*szyk* *zmienny*] (4): *WróbŻółt* E6v; *A* *ieffli* *przed* *ludzi* *męki* *ćierpieli*/ *ná* *dzieia* *ich* *pełná* *ieft* *nieffmiertelności*. *Leop Sap* 3/4, *Sap* 11/10; *KuczbKat* 225.

»męki (mękę) podjąć (a. podejmować)« = *tormenta subire HistAl (4); BierEz K2*; wżytko ciało człowiecze bogom rozdziałafz [...]. Mułi tedy to być iż ták wiele mąk podeymuiefz/ ile bogow álbo bałwochwálskich chwał czyniáfz. *HistAl Kv; WujNT 622, 643.*

»(wy)dać na męki« (2): *RejPos 241*; Niedáy mię ná pewné męki Do złych ludzi krwáwéy ręki *KochPs 38.*

Wyrażenia: »męka (męki) ciężka(-ie)« [szyk 1 : 1] (2): *WróbŻolt E6v*; ściągnawfzy rękę/ [Pan] Zmieni mą nędzę/ łmyłom ciężką mękę *GrabowSet Q3.*

»męka (męki) docześna(-e)« [szyk 2 : 1] (3): ábyłmy wíłli pomfły Bożey/ y mąk dotześnych y wietznych *KrowObr 64v; KuczbKat 220 marg; LatHar 286.*

»od męki wyzwolony« (1): á dużę moię/ od męki wśelkiey wyzwoloną/ do niebiefskich rádości [...] pomoż prowadzić. *LatHar 472.*

Szeregi: »plagi ani męka« (1): Nie máłz ták wielkich plag áni męki ná zyemi/ ktoreby mię od Pána moiego odbiły. *BielKron 27v.*

»prace i męki« (4): Tám Święty Ian ciało Boże wziáwłzy/ y krzyżem fię S. przeżegnáwłzy/ z ciężkiego więzienia ciáłá tego po wielkich pracách y mękách ná ochłodę wieczną pośzedł. *SkarŻyw 90, 62; WujNT 622, 643. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.].*

»męka i smutek« (1): Iáko wiele w rofkofzách fię vkocháłá: ták wiele iey daycie męki y łmutku. *SkarKaz 549a.*

»śmierć i męki« (1): Śmierć przed oczymá/ y nieznośne męki: A niémáłz/ ktoby zá mną podniół ręki. *KochPs 31.*

»utrapienie i męki« (1): A naprzod poczną od tego iáko Pan Bog chce vtrapienia y mąk tych/ ktorzy łą przyiaćiołmi iego *WysKaz 27.*

»męki a zatracenie« (1): coby łwiecki pan nád thobą vczynił/ gdybyś thy [...] náiechawłzy ná grunt ábo naimienie iego/ záwiódlbyś poddáne iego/ á wydałbyś ie ná męki á ná zátrácenie nieprzyiacielowi iego. *RejPos 241.*

»męka (męki) i żałość« = *tormentum et luctus Vulg (2); Leop Apoc 18/7*; Iáko fię wiele wnośiła/ y rofkofzy záżywáłá; tyle iey daycie męki y żałości *WujNT Apoc 18/7. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.].*

W przeni (4) :

Zwrot: »być w męce« (4): Nie wiedney to [ij. podatki przeznaczone na utrzymanie wojska] będzie męce Biegaíac przez dziwne ręce *RejRozpr D4v, G; BielSat Ev; BielRozm 34.*

Przeni (14) :

a) *Kłopot, zmartwienie (11) :* *FalZioł V 45v; BielŻyw 25*; on Filozow rádził yednemu/ ktory gdy go pytał/ yefliby fie myał ożenić álbo bez żony myęłzkác/ odpowedyztał mu: Yefli cudną poymyefz doftányefz łpolney/ á yefli żadną wyelkyey męki. *GliczKsiqż P7v, P7v; BielSat Ev*; Tego to męká wżytká/ iż chce być widziány *PudłFr 56; BielRozm 33.*

męka z kim (1): Omiyay go z dáleká będziełz z nim miał mękę. *PaprPan K2v.*

W charakterystycznych połączeniach: *spolna męka, wielka; mnostwo męki; dostać męki pożywać; mieć mękę.*

Zwrot: »by(wa)ć w męce« (3): *PaprPan* B3, V2; [mówi Europa porwana przez byka] By mi fye teraz dostał iáko w ręce On wól bezecny/ byłby w tákiy męce/ Żeby mu zełbá muściály ípásć rogi *KochPieś* 8.

b) *Kłęska, plaga* (3) : *Leop Apoc* 18/10; Y będą płákác/ y nád nią nárzekác krolowie ziemfcy [...]: z dáleká ftoiác prze boiażń mąk [propter timorem tormentorum] iey/ mowiąc: Biádá/ biádá *WujNT Apoc* 18/10, *Apoc* 18/15.

a. *Dotkliwe cierpienia fizyczne, ból, męczarnia, katusze; cruciatus Mącz, Cn; torsio Mącz; supplicia Cn* [w tym: czyja (42): *pron poss* (29), *G sb i pron* (13)] (401) : Drżál wílytek od męki/ a tys mu pomocy niedala *OpecŻyw* 142, [79]v, 142, 143v, 149v; *KromRozm I* L2v; *RejWiz* 159, 183; Miłóściwy krolu nie toć iefzcze męká [być przekłutym spisami] ále kto ma złego fáfíádá we wsi. *BielKron* 373, 465v; *Mącz* 458d, 459b; *RejPos* 262; *KochPs* 31; *SkarŻyw* 206, 567; *KochFr* 59; *KochPhaen* 8; *ArtKanc* E4; *GrabowSet* R4v; Członká w nim zdrowego nie było [...]/ ktoryby męki fwey nie miał. *LatHar* 679, 309, 477; Tác [nadzieja] y złoczyńce trzyma gdy aż mdleią w męce *RybGęśli* B; Nie mogę dáley bo mi bol doymuie/ Nieznośnym rwáníem/ że kázda część czuie Wemnie: tak náwet vpornie fię froy. Ze gdy co myślę męki mi przymnoży. *RybGęśli* Dv, B4v [2 r.], C4v, D, D3v; *SkarKaz* 384a, 639a; *GosłCast* 24, 26; *KlonFlis* G4.

męka czemu (1): wtora pracza yey [Maryi] mąka byla nathurze bo wnyey zadny czafz nigdy nyebyl opulfzczon wnyey uftauyczny był dzyen polfzczenya *PatKaz III* 146v.

W połączeniu szeregowym (1): O dziwná rzecz nalfégo zbawiciela/ iijż on wiflátz na krzyżu wielé rán/ wielé mąk ij bolefcí cirpiál *OpecŻyw* 149v.

W charakterystycznych połączeniach: dobrowolne męki (męka), dostojne, krotkie, małe, niesłychane (2), *nieukładne, niewymowne* (2), *osobne, rozliczne* (2), *rozmaite, ulżone, wielkie* (13), *wszelakie, zasłużone* (2); *przekłętwo męki, rozliczność; wiele (więcej) mąk* (2); *mąk się bać, używać; mękę mieć* (3), *objawić, odnieść; karać męką* (2); *drżeć od męki; być w mękach (męce), się krącić, mdleć, stękać, wisieć (wisienie)* (4), *wołać, żądać; podniesion w mękach, pragnący*.

Zwroty: »mękę (męki) ci(e)rpieć (a. ucierpieć, a. wycierpieć); wycierpienie męki« = *tormenta suscipere Vulg* [szyk zmienny] (30; 1): a aczkoli cirpię wielką mękę zewnątrz/ iefscze wíętfíá wnątrz cirpię/ gdy cie bytz niewdzięcznégo mey męki nayduię. *OpecŻyw* 141v, 107v, 126v, 144v, 149, 149v; *OpecŻywPrzedm* C3v; *KrowObr* 49v, 75v; Nie ćirpiemyć my męki tám żadney duchowie/ Iedno závády záłóści ímutney dofyc w głowie. *RejWiz* 159; Pochwyćili go á kazáli mu zerznąc powieki na oczu/ á obroćili oczymá do fłóńcá przywiazawfzy do fłupá/ gdzye mękę wielką ćirpiál bez ínu/ y trapienie oczu. *BielKron* 120v, 342v, 367, 373; *HistRzym* 86, 86v; *BiałKat* 91, 151; *KuczbKat* 90; *BudBib 2.Mach* 7/8; *SkarŻyw* 62, 63, 151, 152, 189, 207, 402; áby wycierpiál męki wízyftkie/ ták ktore fię przy śmierći náyduią/ iáko ktore w piekle fą grzeźnym ludźiom zgotowáne *ReszPrz* 82; *LatHar* 657; *WujNT* 293; *SkarKaz* 3b.

»czuć (a. uczuć) mękę« [szyk zmienny] (3): *GroicPorz* ii2; *KrowObr* 49v; Vczuł niewymowną mękę: áby tobie sfolgował/ á iżbyś ty zá tve grzechy męki wízelákíey prožen był. *KarnNap* E2v.

»mękę odnieść« (1): Abfolon załżoną mękę odniofł/ ktorego P. Bog dla złości iego fkarál/ gdy był trzemi ofzczepy przebity. *KuczbKat* 310.

»męki (mękę) podjąć (a, podejmować)« = *tormenta subire HistAl* [szyk zmienny] (8): *HistAl* C4v; *MurzHist* M; *WujJud* 52; Idę do Laureaku dla Chrytuła mego męki podeymować y krew rozlać. *SkarŻyw* 402, 120; *WerGość* 227; *WujNT* 20, 514.

»mękę (męki) zada(wa)ć« [szyk zmienny] (5): *OpecŻyw* 128; *GroicPorz* ii3v; *RejWiz* 164; Prosiła drugdy áby iey rámioná wiązano powrołki konopnymi/ ktore się w ciało wpiły/ á mękę zádawały *SkarŻyw* 160; *KlonWor* 43.

Wyrażenia: »męka cielesna« (1): możelz rozumieć y o męce cielesnéy: którą ná wżyftkim cieie ćirpiął: y o fráfunkach á dolegliwościach dułznych iego *BiałKat* 91.

»ciężkie(-a), okrutne(-a), srogie(-a), męki (męka); ciężkość mąk« = *tetri cruciatus Mącz* [szyk 10 : 3] (7 : 3 : 2; 1): *OpecŻyw* 141, 142v; *OpecŻywPrzedm* C3v; *KrowObr* 48v; *Mącz* 69d; Bo pátrż kiedy kto w iákim okrutnym więzieniu siedzi/ w kthorym łrogich mąk vżywa/ thedy Bogá proši áby mu rychley śmierć dał. *RejZwierc* 152; *SkarŻyw* 151, 188; Był przybit ná krzyż łromotnie/ rozciągnion ná nim okrutnie/ podniešion z nim w mękách ciężkich *ArtKanc* E4, E15; *GórnTroas* 61; *LatHar* 578; *WujNT* 22.

»docześna(-e) męka (męki)« (2): Karał lud docześną męką/ ktorey P. Bog odpuścić niechciał. *SkarŻyw* 482 *marg*, 2.

»męka śmierci« = *tormentum mortis Vulg; passio mortis PolAnt* (2): ALe dułse ludzi łpráwiedliwych: w ręce Bożey łą/ á nie tknie się ich męká łmierci. *Leop Sap* 3/1; *BibRadz Hebr* 2/9.

Szeregi: »bol(eść) i męka (męki)« [szyk 3 : 2] (5): *OpecŻyw* [79], 102, 107v, 149; Y był ták łrodze bity/ á w onym okrutnym bolu/ y męce/ áni się rułzył/ áni wołał/ áni łtękał. *SkarŻyw* 75. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»męki i ciężkości« (1): A więc to rozum/ [...] prze kęs rołkołzy [...] podiáć ták wielkie męki dobrowolnie y ciężkości mušilz/ y dla páná kułlá/ Bogá łtworzyłciá łwego/ zdrowie/ y pieniádze łtráćić? *WerGość* 227.

»męka i frasunek« (1): Máła [*rzecz*] záprawdę: iefli iá porownálz bądż z ciężkością y rozlicznością mąk y fráfunkow Páná twego/ y Świętych iego: bądż z mnołstwem grzechow y przewinienia twego *LatHar* 578.

»(ani) męka (męki) i (ani) śmierć« [szyk 3 : 1] (4): *RejWiz* 159v; *GórnDworz* X8v; ktory [*Bóg*] męce y śmierci nie podległ *CzechEp* 297; *WujNT* 20.

W przen (3) : Widziłs vłly moie bytz bez włfelkié męki/ iutro vłlyłá vłtawiczné od żydow wolanié/ vkrzyżuy *OpecŻyw* [79]v; *KochFr* 94; *GrabowSet* C4v.

α. *O piekle i czyścú, też o Tartarze; supplicium (supplicia) PolAnt, Vulg, Modrz; tormentum PolAnt, Vulg; cruciamentum, poenae Vulg; gehenna PolAnt* [w tym: czyja (31): *pron poss* (21), *G sb i pron* (10)] (295) : *BierRaj* 20v; iłż żádny grzech niebędzie/ ktoryby łwe włáłne męki niemiál. *OpecŻyw* 191 v, 191v; *PatKaz III* 124; *WróbŻółt* D6v [3 r.], oo6; *SeklKat* R4; *RejKup* ee4v, ee5v; *HistAl* K2; *KromRozm I* 13; *MurzHist I*, R3, Sv; A gdy wpieklé będać w mękach podniólł oczy łwoie virzáł Abrahama zdaleka i Łázárza ná łonie iego *MurzNT Luc* 16/23, *Luc* 16/28; *RejWiz* 21v, 49v, 116, 122v, 164 *marg*, Cc7v; *Leop* AAA; *BibRadz* 4.*Esdr* 9/9, 12, 13, II 17b *marg*; Sisyphus. Filius AEoli, Któri (wedle báśni poeckich) w piekle tę mękę ma/ że wielki kámieñ ná wyłoką górę mušić toczić/

á yáko skoro ná wierzch zátoczy ták zás kámieñ ípádnie. *Mqcz* 397b, 440c; *RejAp* 121v; *HistRzym* 29v, 97v; *RejPos* 161, 248; *RejPosWiecz*³ 98; *GrzegŚm* 58; *KuczKat* 60, 330, 430; *BudBib* 4.Esdr 9/9, 12, 13; *BudNT Luc* 16/28; *KarnNap* E2v; *SkarJedn* 272; *SkarŻyw* 121, 260; *MWilkHist* F3v; *CzechEp* 120, 363; *ArtKanc* O3v, O4v, S3v; *LatHar* 655, 670, 671; *WujNT* 43 marg, 158 marg, 236 marg, *Luc* 16/23, 28, s. 263, *Apoc* 14/11; Z tych mieyfc [...] iálnie okázuie fię/ iż na onym fądzie/ będą niektórych męki oczylzczáiáce. *WysKaz* 35, 39; *SkarKaz* 4a.

męki na co (1): Rozne męki w piekle ná kázdy grzech *SkarŻyw* 121 marg.

W połączeniach szeregowych (17): Bo kto boga ze wlfytkiego fertza miluie/ anij łmierci/ anij piekla/ anij męki/ anij fądu fie lęká *OpecŻyw* [192]v; *SeklKat* T2; *MurzHist* N4; *KrowObr* 54; Drogá grzeffących ieft vburkowána kámieniem/ á ná końcu ich piekło/ ciemności/ y męki. *Leop Eccli* 21/11; *HistRzym* 117v; *RejPos* 101, 247, 335; *KarnNap* E2v; *SkarŻyw* 310; *ArtKanc* G12v; *LatHar* 19; *WujNT* 784; y zgotował piekło y frogie męki y ogieñ niewgálfzony grzeffącym. *SkarKaz* 348a, 208b; *KlonWor* 12.

W przeciwstawieniach: »męka (męki) ... zapłata (6), wesele (4), żywot wieczny (4), pociecha (3), chwála (2), radość (2), rozkosze (2), błogosławieństwo, krolestwo niebieskie, nieśmiertelność, raj« (23): Stąd możemy baczyć/ że i przed fądnym dniem/ duφέ ludzkie abo się na mękę abo na wefełé obracaia *MurzNT* 199 marg, *Matth* 25/46; *KrowObr* 54; *RejAp* 124v; Wirgiliufz ktory słup wczynił/ieftci duch fwięty ktory zrzádfa káznodzieie/ áby kazáli cnoty/ grzechy mękę y chwále [!]. *HistRzym* 50v; *RejPos* 201; *KuczKat* 60 [2 r.], 90 [2 r.]; *BudNT Matth* 25/46; O iákie będzie łykánie y nędzne plákánie/ gdy ná oczy widzieć będziem: z iedney łtrony niewymowne krolestwo niebieskie: z drugiey wieczne męki y piekło *SkarŻyw* 121, 21; Swym wybranym ray wieczny da A wam mąk piekielnych przyda. *MWilkHist* E3v; *ReszPrz* 5; Boć ták záprawdę nas podzielono/ iż w piekle wftáwiczny žal y mękę zoftáwiono: niebu wiekuiftá á nieodmienná radość y wefele náznáczono *LatHar* 491; Abowiem fpráwiedliwym ludziom błogosławieństwo y nieśmiertelność. A niefpráwiedliwym męki wieczne fą położoné y przygotowané. *KolakSzczęśl* Cv; Boiáznia męki, y nádzieia zapłaty máia [!] być ludzie odwodzeni od złego, á przywodzeni do dobrego. *WujNT* 12 marg, *Matth* 25/46, *Luc* 16/25, *Xxxxxx3v*; Pan Bog po śmierci zaráz ofádzi iednego do pieklá ná męki/ drugiego ná łono Abráhámowe ná pociechy *SkarKaz* 3b; Ci poydą ná męki wieczne/ á fpráwiedliwi ná żywot y rofkofzy wieczne. *SkarKaz* 7a.

W charakterystycznych połączeniach: dziwne(-a) męki (męka) (2), groźne, mocniejsze (2), niewymowne, niewysłowione, niezliczone (niezliczne) (2), oczyszczające, odpuszczone, osobliwe, powinne (2), rozliczne, rozmaite, różne (6), straszliwe (straszne) (3), ustawiczne, wielkie (7), wszelakie (wszelkie) (5), zasłużone; męka dusze (2), grzesznych ludzi, (ludzi) potępionych (7), śmierci; bojaźń męki (mąk) (2), grozy, miejsce (4), oddalenie, różność (2), strach (2), towarzysze, ucześnictwo, zagubienie, zapłata, zasługa, znamię (znak) (2); dostojny męki, godny; męki (mąk) się bać (3), lękać się (2), obawiać się, pozbawić, przydać, skosztować, uść (5), ukuszać, ulżywać, używać (3); karać mękami; mękę (męki) mieć (4), oddalać, odnieść, zasłużyć (2), znosić; wyrwać (się) od mąk (2); wynieść z mąk (męki) (2), wyrwać (wyrwany) (3), wywieść; obowiazać (obwiaząć) na mękę (męki) (2), wieść, wspominać, wypchnąć (zepchnion) (2), wyrzucić (wyrzucon) (2), strącon na męki; o mękę przyprawić; posromoccon przez

męki; w męki wpaść (4), zawieść; prorokować o mękach; towarzystwo w mękach (2), uczestnictwo (2), zatrzymanie (2); gorejący w mękach, karan; być w mękach (męce) (10), poznać (2), trwać, zostać (2); w męce (6).

Zwroty: »męki (mękę) ci(e)rpiec (a. odcirpieć); cierpienie mąk« = *cruciari PolAnt, Vulg* [szyk zmienny] (27; 1): *PatKaz II* 33v; *SeklWyzn G*; *HistAl K*, K2v; *KromRozm I K*; *MurzHist R3*; *MurzNT Luc* 16/24, 25; *KrowObr* 49v; Bog Aniołom nie przepuścił/ ále ie do przepáści ftraćcił/ gdzie wielką mękę zázwždy mułzą ćierpieć. *BielKron* 467; *RejAp* 163v, Ee2; *HistRzym* 86; *KuczKat* 20; *RejZwierc* 48; *SkarŻyw* 4; *ReszPrz* 83; *KołakSzczęśl D*; *WujNT* 121 [2 r.], *Luc* 16/24, 25, s. 263, 404 (9); *WysKaz* 22. [Cf 1.a. »męki cierpieć« *ReszPrz* 82.]

»męki (mękę) gotować (a. zgotować); męki (są) zgotowane (a. nagotowane, a. przygotowane, a. gotowe)« = *poenas parere HistAl* [szyk zmienny] (3; 13): *BierRaj* 18v; *SeklWyzn Dv*; *HistAl K2*; *RejAp* 162, 174; Vyrzą ftráfzliwą onę mękę zgotowaną niewiernym iego. *RejPos* 7, 7, 128; *BiałKat* 168v; *KuczKat* 90, 265; *SkarŻyw* 121, 262; *LatHar* 152; *KołakSzczęśl Cv*; *SkarKaz* 348a. [Cf 1.a. »męki cierpieć« *ReszPrz* 82.]

»iść (a. pość, a. przyść) na męki (mękę), w męki, do męki« = *ire in supplicium PolAnt, Vulg* [szyk zmienny] (10 : 1 : 1): *MurzNT Matth* 25/46; á idźcie iuż ná wieczne męki wam y s kfiążęciem wáłzim od wiekow zgotowane. *RejAp* 174; *RejPos* 7, 128, 160, [292]v; *WujJudConf* 72; *BudNT Matth* 25/46; Tych/ ktore trzyma w okowách złośliwy/ Niechay záchowa/ síłá twoiey ręki/ Gdyż w śmierć iść máią/ fna y frogie męki *GrabowSet V v*, A4v; *WujNT Matth* 25/46; *SkarKaz* 7a.

»podać (a. dać, a. wydać, a. oddawać), podan(y) (a. oddan, a. zdan, a. wydawany) na męki; zdan w męki; męce poddany« = *tradere [aliquem] cruciandum Vulg* [szyk zmienny] (6 : 6; 1; 1): *OpecŻyw* 81v; *RejPos* 33v, 40v, 168, 223, 247, 249 [2 r.], 335; A grzechy dla tego fą winámi/ iz dopułzczáiąc sie ich/ zoftawami Pánu Bogu winni/ y ná záfłuzone á powinne męki wydawáni bywamy *KuczKat* 415, 20; *RejZwierc* 4v; Przeto onemu bogaczowi rofkołznemu ná męki podánemu/ iáko Ewángelia świadczy/ nie dano połlá do bráćiey iego. *WujJudConf* 205; *WujNT 2.Petr* 2/4.

»z mąk (męki) wybawi(a)ć, wykupić; od męki (mąk) wybawić, wyswobodzić, wykupić, wolne uczynić; męki odkupować« [szyk zmienny] (9 : 1; 3 : 2 : 1 : 1; 1): *BierRaj* 17, 21, 23v; *OpecŻyw* [127], 144, 151; raczy fyna zełlacz nazwzyath [...] aby twe fthworzenye zmąk uybauyl *PatKaz II* 33v, 51, 54v; *MurzHist M2*; *RejPos* 163v; *WujJudConf* 201v; *ArtKanc M12v*; Rácz mię też wyłwobodzić od ognia y męki wiekuiſtey *LatHar* 19, 277, 278; *WujNT* 263; *SiebRozmysł I*.

Wyrażenia: »ciężkie(-a), srogie, okrutne męki (męka); ciężkość, okrutność mąk« [szyk 12 : 5] (9 : 4 : 2; 1 : 1): *PatKaz II* 33v, 54v; *MurzHist M4*, P4v; Ale fłyſzę iz potym fínadz iuż ná wieki być W frogich mękach/ iefli kto tu bez łálki Bożey/ Pod tę kołę okrutną głowę fwą podłóży. *RejWiz* 83; A gdym fzedł zá nim/ wiodł mię do brony piekielney/ á támem lepak ćiebie widział w mękách ciężkích *HistRzym* 97v; *BiałKat* 198v; á náłz vmyłł/ ná ciężkość mąk weźrzawłzy/ od grzechow się hámuie. *KuczKat* 195; *SkarŻyw* 56, 166, 262; *GrabowSet V v*; *LatHar* 258; Ieft iefzcze y trzeći ftan ludźi nieftáteczny/ Mogę rzec: ktorzy wiedząc co ieft żywot wieczny. Przedsię onych okrutnych męk fię nie lękáią. *KołakSzczęśl A4*; *SkarKaz* 208b, 348a; *KlonWor* 12.

»męki (męka) czyś(ć)cowe(-a)« [szyk 3 : 1] (4): *ReszList* 151; *LatHar* 159 *marg*; Modlitwy tych ktorym iálmuzny dawamy/ [...] dáleko nam wiécyey mogą pomoc do otrzymánia Bozkiego miłóśierdzia/ y odpuśzczenia mąk czyścowych. *WujNT* 435; *SiebRozmyśl* L2.

»męki (męka) nieskończone(-a), bez końca« [szyk 4 : 3] (4 : 3): *RejPos* 168, 335; przetóz też męká niefkończone ieft tym zgotowána: którzy go [*Boga*] obrážáią *BiałKat* 168v; *WujJudConf* 72; Iefli fię náwráćacie á wierzyćie/ z całego fercá w Páná náfze⁸⁰ Iezu Chryfta/ [...] wieczney zapláty vzyćie: á iefli niechcećie/ w męki ftráfzliwe bez końcá w pádniećie. *SkarŻyw* 21, 126, 428.

»męki nieznośne« [szyk 1 : 1] (2): Pod łobá vyźrzyfz nieprzyáćiele frogie/ ktoreś zwyćiężył: męki nieznośne/ ktorycheś vřzedł *LatHar* 680, 649.

»odpust (a. odpuszczenie) od męki (i) od winy; odpuszczenie mąk« (3; 1): *SeklWyzn* f4v; Wierz mi by nie ty pláty á nie dzyefięćiny/ Nie byłoby odpuśtow od męki od winy. *RejWiz* 60, 159v; *WujNT* 435.

»męka ognista (a. męki ogniowe)« (2): Lepieći iednookie wnidź do żywothá/ á nizli dwie oczy máiąć być wrzuconym ná mękę ogniftá [*in gehennam ignis*]. *BibRadz Matth* 18/9; *WujNT* 585.

»męki (męka) piekielne(-a), piekła, piekielnego potępienia« [szyk 30 : 11] (38; 2 : 1): *OpecŻyw* 70v, 94v, 99; *WróbŻołt* D5v, D6v, 88/49; *SeklKat* T2; *MurzHist* P, R3; *KrowObr* 49v; także thez y w mękach piekielnych frozey karáni będą krolowie y przełózeni/ ktorzy nie słuźnie fię w ták zacnym fwym powołánium ípráwowáli *BibRadz* II 143c *marg*; *HistRzym* 117v; *KuczbKat* 335; á gdy o fądzie Bożym/ o męce Chryftułowey/ o piekielnych mękách/ fłodką rzecż fwoię rofpuścił: tákí był pláćz/ ífz przeftawáć muśiał poki nieućichli. *SkarŻyw* 310, 56, 125, 312, 428; *MWilkHist* E3v; *ReszPrz* 5, 83 [2 r.]; *WerKaz* 301; *ArtKanc* O3v, S11; BOże/ [...] prośimy cię/ ábyfmy [...] vřzli męki piekła gorącego. *LatHar* 454, 27, 151 *marg*, 258, 609, 649, 750; *WujNT* 121 [2 r.], 404, 551, 760, 784, Aaaaaa4; *WysKaz* 15, 22.

»skazan na męki, w męki« (2 : 1): By też tżłowiek był nagrzelźnieyfzy/ y iufz od Bogá przeyrzan y fkazan ná męki wiekuiſte *KrowObr* 156; *RejPos* 335; *RejZwierc* 4v.

»wieczne(-a) (a. wiekuiste(-a)) męki (męka); męki (męka) wiecznego potępienia, wiekuistej śmierci, wiecznie zgotowane« = *aeternum supplicium* *PolAnt*, *Modrz*, *Vulg* [szyk 59 : 35] (89; 3 : 1 : 1): *OpecŻyw* 59, 99, [127], 144, 151, [192]v; *OpecŻywSandR* nlb 6; *PatKaz* I 5v; *PatKaz* III 93; *WróbŻołt* B2, H3, K7v, Ov; *RejKup* 18, ee5v; *MurzHist* M2, P4v, Q4v, R3v; *MurzNT* 78v, *Matth* 25/46; *BielKom* Dv; *KrowObr* 54, 65, 156, 203v; *RejWiz* 159, 178; *BibRadz* *7, *Tob* 14 *arg*; *RejAp* 162, 174, 184; *HistRzym* 86; Idźcie przekłęći od obliczności moiey ná męki wam wiecznie zgotowane. *RejPos* 7, 33v, 106, 128, 160 [2 r.], 168 (18); A dáleko ieft lepiey ſiedźieć w więźzieniu/ nizeli być w wiekuiſtych mękach [!] Piekielnych *KuczbKat* 335, 20, 60, 220, 330; *RejZwierc* 4v; *BudNT* *Matth* 25/46; *KarnNap* E2v; *ModrzBaz* 64v; *SkarŻyw* 4, 41 [2 r.], 121 [2 r.], 125, 258, 428, 444; *KochMRot* B4v; Lepinus záfię ieden pokátny kácerzyk [...] powiáda/ iż Pan Chryftus fkoró vmárl/ mąk wiecznego piekielnego potępienia vkufztał *ReszPrz* 83, 82; *ReszList* 148, 149; *ArtKanc* M12v, S4; *GrabowSet* A4v, Qv, S3v; *LatHar* 19, 112, 159 *marg*, 285, 577; *KołakSzczęśl* Cv; *WujNT* 22 [2 r.], *Matth* 25/46, s. 551; *WysKaz* 15 [2 r.], 22; *SkarKaz* 7a. [Cf 1. »męka docześna« *KrowObr* 64v.]

Szeregi: »czyśce a doczesne męki« (1): mieli pomagać nędznym á vpádłym dufszam náfzým/ iuż nam powiedaiąc o czyścoch/ iż tám ofátká doćirpieć mamy/ powiedaiącz nam o odpufściech/ o tricezimach/ o dziwnych rzeczach/ iáko ie s tych czyścow á s tych doczeńnych mąk wybáwiáć tám mieli. *RejPos* 163v.

»męka i (abo) karanie« [szyk 1 : 1] (2): Ten ktory Chryftuía ná mękę wydał/ raz go tylko wydał: izali dla tego męki vřzedł y karánia? *LatHar* 198; *WujNT* 52. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»męka i kaźń« (1): *Poenitentia* náfzvána iefť/ *a poena*, to iefť od męki y kazniey zá przefzłe grzechy. *WujNT* 47.

»ogień (wieczny *a.* piekielny) i męki (męka)« [szyk 4 : 2] (6): *MurzHist* P; Niewierni lepák á niezboźni ludzie poydą nádoł z Dyabły do Piekłá ná wieczny ogień y męki nieľkończone. *WujJudConf* 72; *LatHar* 19, 609; *SkarKaz* 208b, Ooob. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*].

»męka a wieczne okrucieństwo« (1): dofycieś nędzniku roľkofzował zá krotkiego czáfu żywothá twoiego/ iuż teź nieľza iedno iż wiecznie muśiľ vżywáć męki á wiecznego okrucieńťwá fwoiego. *RejPos* 265v.

»piekło i (abo) męki (męka); piekło z męką« [szyk 4 : 1] (4; 1): *SkarŻyw* 121; Poźrzy mię/ niechay zginę/ z niewinną mą ręką/ Bo łye y okrutného pieklá z iego męką Nieboię *ZawJeft* 31; *LatHar* 577; *WujNT* 22 [2 r.]. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 7 r.*].

»męka (męki) i pomsta« [szyk 1 : 1] (2): *WróbŻoľt* Ov; á iefzće kthemu ná wieczne męki á ná frogą pomłthę maľ być wyrzucon od oblicźności fwiętey iego. *RejPos* 160. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]. [*Cf 1.* »męka docześna« *KrowObr* 64v.].

»męki (męka) i (a) potępienie« (6): *RejPos* 247v, 262v; tám [*dusza*] iuż ma być ná wieczne męki y potępienie zdaná y ľkázaná poľpołu y s tym ciálem fwoim. *RejZwierc* 4v; *SkarŻyw* 261; Stąd iáśnie widzimy/ iż w ogniu piekielnym ľą nieiákie ľtopnie y roźności mąk y potępienia *WujNT* 43, 236. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*].

»męki (męka) i śmierć« [szyk 3 : 3] (6): *WróbŻoľt* H3; *SkarŻyw* 125, 126 [2 r.]; Bo śmierć/ y wieczne męki/ nád ľzyią mu ľtoią *KochMRot* B4v; *GrabowSet* V v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 5 r.*].

»męki a wieczne udręczenie« (1): á ciebieby miano v ľámey brony wytręćić á wypchnáć do oney márney á zbrukáney ordy/ á iefzće ktemu ná wieczne męki á ná wieczne vdręczenie twoie. *RejAp* 184. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*].

»męki a wieczne więzienie« (1): á przewiodłfzy ná nim práwo/ [...] oddawał go onemu frogiemu kátowi Czártowi ľprofnemu/ ná wieczne męki á do wiecznego więzyenia iego. *RejPos* 33v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

W przen (5) :

Wyrażenie: »piekielne(-a), pieklá męki (męka)« [szyk 3 : 2] (4 : 1): *Wenus* ľmutna vboga tá podięłá rękę/ Bo ma teraz od wřzytkich tám piekielną mękę. Powiedaiąc że wřzytko zá iey niedbáľofcią *RejWiz* 33v; Męzoboycą bym iedno do niego [*pieklá*]: Nie wřzedł/ bo iuż mam w domu wřzyťki męki iego. *ZawJeft* 32.

~ *Zwroty*: »męki piekielne cierpieć« [szyk zmienny] (2): iufz iftotnie przes wżego vftanku męki piękielné cierpię *MurzHist* D3v, K4v.

»piekielne męki czuć« [szyk zmienny] (2): Leć raczyi piekielné męki czuię/ a nie dżiw/ Bo tam iefł piekło/ gdzie kogo takie rofpaczy gryżą. *MurzHist* H4v, K4v. ~

b. *Cierpienie duchowe, przykrość* [w tym: czyja (11): pron poss (8), G sb i pron (3)] (40) : Ażażem ią iufz przeż ten czas przetrwał iedną mękę Straciłęm miłego fina (każdy z was wie) marnie *RejJóz* L8; *RejKup* g4v; *MurzHist* Hv, Q2 [2 r.], Q3, S3v; *BibRadz* II 178b marg; *Górndworz* Dd2v; *KochPs* 16; czeladz/ doftátek/ y ftan wyfoki oycá iego/ ták mu rozwodził: ifz niezmierną mękę miał/ otym vftáwicznie myfląc/ á oney fię pokušie obronić nieumieiąc. *SkarŻyw* 134, 188, 260, 567; *KochFr* 24; *WisznTr* 27; *Górntroas* 64; *GrabowSet* H2v, R4v; *LatHar* 149; *RybGęśli* C2; iż ogień y męki mogą też y beftye ćierpieć/ á lámego człowieká rozumnego włafna iefł męká/ frototá y pohánbienie y záfwtydzenie. *SkarKaz* 3b, 3b. [Cf **a.** *BielKron* 373].

W połączeniach szeregowych (2): *MurzHist* L2v; ábowiem [...] w tákowej miłości nic fie inego nie náiduie/ iedno boleść/ męká/ trapienie/ ciężkość ferdeczna *Górndworz* L1v.

W przeciwstawieniach: »męka (męki) ... pociecha, radość« (2): *MurzHist* F4v; Gdyż on ípráwił/ że w rádość zmieniła fię męká. *GrabowSet* R2v.

W charakterystycznych połączeniach: męka (męki) niezmierna(-e) (2), nieznośna, osobliwa, wielka (6); sąd [= naczynie] męki; ujść męki; mękę mieć (2), poznać, przetrwać; skarać męką; z mąk wywiedzion; cierpliwość w męce.

Zwroty: »mękę (męki) ei(e)rpieć« [szyk zmienny] (4): *OpecŻyw* 187v, 188; [*Dworzanin ma odstać od złego pana*] chcieli vyść tey napáści/ tey męki/ którą cnotliwi ludzie ćirpią/ flózując złym pánom. *Górndworz* I2v; *Górntroas* 63. [Cf **a.** »cierpieć mękę« *OpecŻyw* 141v].

»mękę (męki) zadawać« (2): *MurzHist* O3v; Iaką mękę y corce íwey zádáiefz rozmyfl íobie. *SkarŻyw* [197].

Wyrażenie: »ciężka, sroga, okrutna męka« (3 : 3 : 1): *OpecŻyw* 187v; *RejJóz* O4v; *RejWiz* 164; *Górndworz* C5v; Sámá niełáfká iefł nam íroga męká. *KochTr* 19; *ZawJeft* 30; Ciężłza tego męká który ná dufzy rofpácz ćierpi *SkarKaz* 314b.

Szeregi: »męki i boleści« (1): Tę koronę panną náfwiętflá nad náwyflfé zafluzyla/ bo fie s Kryftufem na gorze Kalwarié cirpietz męki wielkie ij boleści wydała *OpecŻyw* 188. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 2 r.].

»męki a dręczenia« (1): Bo to czuię/ ifz íię żádná pociecha vmysłu moiego chfyćić niemoże/ ale tilko męki a dręczeniá *MurzHist* F4v.

»męka i gorzkość« (1): czemuś náfwiętflę tve ciało/ ktore bylo pełno fwiatłofci ij niebiekie flodkofci/ vczynilas ie fędem męki ij wielkie gorzkofci? *OpecŻyw* 146.

2. *Tortury; cruciatus Vulg, Mącz, Calag, Calep; tormentum Mącz, Vulg, Calag; supplicium Mącz, Vulg; carnificina Calag* [w tym; czyja (851): pron poss (540), ai poss (189), G sb i pron (122)] (1232) : *OpecŻyw* 116; *BielŻyw* 65; *KromRozm* I 03; *MurzHist* N; Ianá s. Ewányeliftę z Efezu kazał [*Domicjanus*] przywieść do Rzymá/ á w oleiu gorącym wárzyć. A gdy mu ty męki nie ízkodziły/ záfłáł go ná wyfep Páthmos. *BielKron* 148, 90, 153, 360; *Mącz* 346a, 458d; *BudBib* 2.Mach 7/12;

SkarJedn 389 *marg*; *Calag* 344a; [*Sędzia*] do iney fię męki vćiekł. kazał mu zá páznokćie ćienkie trzalki zabijác. *SkarŻyw* 441, 16, 21 *marg*, 22, 41, 46 [2 r.] (41); *Calep* 273b; *Phil* C2; Ani miecz/ ani ogień/ ani żadné męki/ Mogłyby mię zátřzymác *GórnTroas* 41, 43; *LatHar* 319; *WujNT* 204; *SkarKaz* 552b; *SkarKazSej* 669a.

męki czego [= *czym zadane*] (1): iemuż wy ządáiecie męki trudnych biczów. *OpecŻyw* 116.

męki dla kogo, dla czego (3): *GórnDworz* Mm7v; *SkarŻyw* 63; Tác to iest święta pánná [= *św. Małgorzata*]/ ktora pánieńtvo w cále záchowála [...] y męki rozmaíte dla czyřtořci y wiary wytrwála *LatHar* 462.

W połączeniach szeregowych (2): *ArtKanc* O16v; którzy [*obywatele państwa tureckiego*] prze boiaźń/ prze vdręczenié/ prze męki/ nietylko zrozumienié wolnořci vtráćili/ ále y ięzyk/ którymby wolnořć tę wřpomnieć mogli. *OrzJan* 32.

W przeciwstawieniu: »wesele rajskie ... męki« (1): Moy fyn wám obietzá wefelé rayłkié/ wy mu ninijé zadáwacie męki wielkié. *OpecŻyw* 116.

W charakterystycznych połączeniach: *dlugie(-a) męki (męka)*, *dobrowolne*, *haniebne*, *krótkie*, *marne*, *pewne* (3), *rozliczne* (2), *rozmaite* (20), *spodziwne*, *świeckie*, *trudne*, *wielkie* (15); *bać się mąk* (3), *przyczynić (przyczyniac)* (2), *ujřć*; *grozić mękami* (2), *przymuszać, się ująć, zgładzić, zniewolić*; *wyswobodzić z mąk*; *chęć ku mękom*; *gotowy na męki*; *na mękach się zaprzec*; *w mękach dokonać, się nařmiewać, ducha oddać, [kogo] odstąpić, prosić* (2), *ustawać, się (za)przec* (4); *na mękach, w mękach* (7).

Zwroty: »męki [komu] czynić« (1): pořłał Krol Fráncuřki řwego Hetmáná Konneřtábliuřá/ y Aumála/ y 31. proporcow/ ći wielkie męki á nie zwymyřlone mieřczánom czynili. *BielKron* 233v.

»mękami dręczyć« (4): *Drewlány* do gruntu pobila/ y rozmaítemi mękami dręczyła *BielKron* 343v; *GórnDworz* Y3v; *SkarŻyw* 20; *LatHar* 291.

»na męki (mękę) iřć, bieżeć, wyniřć« [*szyk zmienny*] (3 : 1 : 1): Cźterdzieřci nas Pánie wyřzłó ná ty męki/ niechże y cźterdzieřci koronę ćierpliwořci do końcá odniořą. *SkarŻyw* 207, 46, 75, 130; *ArtKanc* O16v.

»[*jakimi*] mękami męozyc, (u)męczon« (1 : 2): *OpecŻyw* 141v; *BielKron* 411; A ták wziáwřzy zdrowie onemu/ cźwartego temiřz mękami męczyli [*vexabant similiter torquentes Vulg.*] *BudBib* 2.*Mach* 7/ 13.

»mękami mordować (a. zamordować)« [*szyk zmienny*] (4): tedy teź y fámeĝo Achiorá rozlicznemi mękami kázał zamordować [*iubeat interire suppliciis*]/ iedno dla tego że był rzekł: że Bog niebieřki obrońcá ich iest. *Leop Judith* 6/13; *BielKron* 142v; *SkarJedn* 303; *SkarŻyw* 47.

»podjąć mękę« (1): *BielKron* 144 *cf* »męka krzyřzowa«.

»mękami tracić (a. potracić, a. wytracić), potraceni, zgubieni« [*szyk zmienny*] (4 : 1 : 1): Napierwey rozboyce wnětrzne poimał y rozmaítemi mękami potracił *BielKron* 347, 102v, 466v; *SkarŻyw* 40, 402; *OrzJan* 115.

»mękami trapić (a. potrapić), trapión (a. potrapieni, a. strapieni), nędzon« [*szyk zmienny*] (5 : 4 : 1): *Leop* 3.*Mach* 3/20; [*Kazimierz*] Vdзиаławřzy w Lęczycy Syem/ tám wřzytki złoczyńce rozmaítemi mękami potrapił *BielKron* 356, 71, 261v, 373v, 413, 452v; *GórnDworz* Y4; *SkarŻyw* 47; *NiemObr* 4.

»mękami umierać« (1): oni liedm Máchábeyfcy młodzieńcy bráčia rodzeni/ woleli ciężkimi mękami vmierać/ niżli fię zákazánym pokármem mázác *SkarKaz* 121b.

»wołać na mękach« (1): á gdy wołał ná mękach/ rzekło mu Książę Ierzyk/ ty teraz ieden narzekaż/ á což ich kilko tyfięcy ná cię narzeka *BielKron* 202v.

»na męki (wy)dać, wydany, wydanie« [szyk zmienny] (2 : 1 : 1): *RejPos* 184v, 308v; Oćiec Corkę dał na męki. *SkarŻyw* 151 marg; *LatHar* 643.

»mękę (męki) wytrwać« (4): *SkarŻyw* 207, 567; KRoleśtwem świątá tego/ y ftroiem wżelákim iego wzgárdziłám/ á rozmáite męki wytrwálám/ y śmierć ściętą podięłám *LatHar* 468, 462.

»mękami (męką) zabi(ja)ć (a. pozabijać), pobici« [szyk zmienny] (4 : 1): *BielKron* 466v; *SkarJedn* 200, 303; ktokolwiek ták czynić y trzymác znim niechćiał: ábo go z ziemie wywołał/ ábo mękami frogiem zabił *SkarŻyw* 299; *Phil* G4.

»męki (mękę) zada(wa)ć« [szyk zmienny] (10): *OpecŻyw* 110, 116; *WróbŻolt* E7; *RejFig* Dd7; *BielKron* 247v, 418; Per Cruciatum interficere, Zádáyac komu rozmáyite męki zabić. *Mqcz* 69d; *SkarŻyw* 76, 300; *SiebRozmysł* C3.

Wyrażenia: »dziwne męki« (2): Y tak chwálebnie dokońáli y po dziwnych mękách/ wieczną koronę odniefli *SkarŻyw* 180, 47.

»męka krzyżowa« (1): podiał mękę krzyżową gdy w żydoŝtwie łowo boże powieđał. *BielKron* 144.

»niesłychane (a. jakich nigdy nie słychali) męki« [szyk 2 : 1] (3): *BielKron* 247v; gdy fię on z te^{go} śmiał: pogroził mu ifz go nowymi á nie słychánymi y wymyflnymi mękami mordowác miał. *SkarŻyw* 47; *LatHar* 291.

»męka niewymyślona (a. męki niewymyślone) [= niewyobrażalna]« [szyk 1 : 1] (2): gdzie iefli tego nieuczynią [nie poddadzq się]/ niewymyflona ie męká podka *BielKron* 315, 233v.

»nieznośne męki« (2): vyrzał rozmáite á nieznośne męki wyznawcow Chryŝtuŝowych. *SkarŻyw* 440; *SiebRozmysł* C3.

»niezwykłe męki« = *externa a. nova supplicia Vulg* (2): że dla thák niezwykłych mąk niektorzy też z nieprzyaciół ich [...] plákáli mizernego onych nędznikow do Krolá odkázowania y wodzenia. *Leop* 3.Mach 4/4, 3.Mach 7/2.

»okrutne(-a), ciężkie(-a), srogie(-a), męki (męka)« [w tym: sroga a okrutna (1)] [szyk 12 : 8] (12 : 5 : 4): *MurzHist* M2; Vpiekli potym piekárkę s Kráková y Kliczowfką žiemiankę/ męką okrutną nowo wymyfloną *BielKron* 419v, 419 marg; *GórnDworz* Y3v, Ee8, Mm7v; A ná brzegu łaznią bliŝko ná palono/ iefli by ktory prze oną frogą mękę odftąpić Chryŝtuŝa/ a do ciepłey łazniey gdy mu w oczách tkwiála wćiec chćiał. *SkarŻyw* 207; á ieden nád drugie^{go} ciężŝze nád nim męki wymyflał *SkarŻyw* 273, 41, 47 marg, 63, 76 marg, 299, 300; *NiemObr* 4; *Phil* G4; *LatHar* 202, 643, 656; *SkarKaz* 121b.

»na mękę (męki) potępijon(y)« (2): Y kazał go okowác/ z drugim poŝpołu/ ná tákáż mękę potępijonym *SkarŻyw* 75, 428.

»wymyślone(-a) (a. wymyślne) [= wyrafinowane] męki (męka); męki wymyŝlać« [w tym: nad kim (2), na kogo (1)] [szyk 5 : 4] (6; 3): *OpecŻyw* 78v; Ianuŝ Siedmigrocki Woiewodá/ [...] poráził niektore v Temelzwáru tám nowe męki nád nimi wymyŝlał *BielKron* 413, 225, 419v; *GórnDworz*

Y3v, Aa4; Ták wízytki wymyflone męki zá nie łobie mieli: ífz [...] zwefelem á rofkořzú ná nie ízli. *SkarŻyw* 130, 47, 273.

Szeregi: »męki a dręczenia« (1): Excruciabilis. Godny męk á dręczenia. *Mącz* 69d.

»okrucieństwo i męki« (1): iáko oni dawni Piárze pod podobieńftwem tym/ rzecz tę málowáli [...]. Przez pięć okrucieńftwo y męki wízelákie znáczúc *CzechEp* 350.

»męki (męka) i (a) śmierć (a. utrata żywota)« (8): przewiedli tho ná nas/ żebyłmy wízytki Zydy [...] niezwykłemi mękami y ímierćiami z fwiátá zgłádzili [*puniendum novis rebellatorum suppliciis*] *Leop* 3.*Mach* 7/2; *GórnDworz* Mm7v; Do te⁸⁰ co im Chryftus po śmierci obiecowáł y czego niewidzieli/ ochotniey ízli przez tákie męki y śmierci *SkarŻyw* A3v; Rzecze Sędzia: Y wolífz męki y śmierć? *SkarŻyw* 126, 63, 124, 127, 553. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»męki i utrapienie« (1): gdy cię tráćáli/ deptáli/ y innemi niefłychánemi mękami y vtrapieniem bez wízelkiego miłóśierdzia dręczyli. *LatHar* 291.

»męki i więzienie« (1): Aquilinus/ poimał czterdzieści żołnierzow Chrześcian: ktore długimi y wielkimi mękami y więzienim do báłwochwáłftwa przymuřzał. *SkarŻyw* 402.

a. *Ukrzyżowanie Chrystusa (wraz z biczowaniem i niesieniem krzyża); passio (passiones) Vulg, PolAnt, Cn; nex Cn [w tym: czyja (843): pron poss (535), ai poss (187), G sb i pron (121)] (981) :iełfcze będątz dzieciátkiem/ a iuż znaki męki fwey przyfłle vkazowáł OpecŻyw* 22v, [57] [2 r.], 65, 73v, 78v, [79]v (43); *PatKaz I* 6v; *PatKaz III* 113v, 125v, 128v, 137; *TarDuch* C6; *WróbŻółt* C4, H4, N2, S5v, ee3; *RejPs* 30v, 81 *marg*, 100, 171v, Ff2; á nie oględay fię nazadne fwoie dofyc vozinięnie/ albo iáko zowá pokutę/ bo łam pan Chriřtus/ fwoią męką raczył zanie dołfyc vczinic. *SeklKat* X2v, F3v, O3v, Q2; Data w Niebie Dnia pierwřłego Nazaiutrz pomęce yego *RejKup* z2, m7, o4v, p3v, f6v, Ddv (9); *MurzNT* 33v [2 r.]; *LubPs* F, Z2, Z3v *marg*, aa3; *SeklPieř* 15v; *KrowObr* 162; iáko słońce czmić/ ziemiá drzec mieli czáfu męki iego *Leop Ps* 17 *arg*, RRrr4, *Mar* 10 *arg*, *Ioann* 2 *arg*, *Philipp* 3/10, *Hebr* 2 *arg*; *BibRadz* II 29c *marg*; *BielKron* 215, 420v; *RejAp* 1v; *HistRzym* 6, 69v [2 r.], 90; *RejPos* 29v, [36]v, 48, 66, 66v [3 r.] (20); *BiałKat* 91, 173v; Pan o fwoim zmartwychwřtaniu powieđał/ á práwie nigdy ťie o męce fwoiey z Apořtoły nierozmawiał *KuczbKat* 50; *WujJud* 42, 47v, 228, 232, 259v; *CzechRozm* 58v, 230; *SkarŻyw* 63, 309, 357, 397; *CzechEp* 184, 200 [2 r.]; *ArtKanc* D12, E10, G14, Kv; *GrabowSet* Pv, Qv; *LatHar* 27, 79, 103 [2 r.], 146 [2 r.], 200 (28); *WujNT przedm* 22, 32 [2 r.], 38 *marg*, 40, 41 [2 r.] (26); *SiebRozmyřl* A3v [2 r.], B2, B2v, Hv, H4, K2v; *SkarKaz* 82b, 157a, b, 312a; Boř fię teř w Ogrodniczey vказаł pořtáci: Kiedyř po męce twoiey raczył zmartwych wřtáci. *KlonWor* 82.

W połączeniach szeregowych (50): o tedi ti przeřwycáłftwo fwyatego krziza ij przeř moc łbawyenney maky ij myłófcywey ímyercy twoyey miłł o mey dułłi *BierRaj* 17v; *RejKupSekl* a7; *LubPs* F, Lv *marg*, aa3; *KrowObr* 46v, 58, 60, 60v, 63v (17); *RejPos* 47v, 101v, 102v, 103v, 120v; *BiałKat* 20v; *KuczbKat* 40; *WujJud* 41; *CzechRozm* 212; *SkarŻyw* 4, 384, 534; Dziękuieř tobie [...] zá wízelkie prace/ fráfunki/ mękę/ śmierć/ zmartwychwřtanie/ y w niebo wřtápienie twoie. *LatHar* 27, 147, 291, 341, 503, 565 (9); *SiebRozmyřl* M; *SkarKaz* 117a, 119b, 245a, 349b, 383b, 637a.

W formule przysięgi (154): yschem ya nyenayachal nahymyeny na czaykj a nym vzial pytrovy czeladnyka vrzadzonego nayego roboczcie thak my bog pomosch by yego manka. *ZapWar* 1530 nr

2423; thako my bog pomosz by iego swiantha manka. *ZapWar* 1532 nr 2472, 1529 nr 2430, 2473, 2475, 2476, 2478 (154).

W charakterystycznych połączeniach: bliska męka, błogosławiona, dobrowolna (2), droga (5), dziwna, kosztowna, krótka, mnoga, nadchodząca, nieprzepełniona, niewymowna, nieznosna (nieznoszona) (2), pożyteczna, przyszła (9), rozliczna (2), wielebna, wielka (9), zbawienna; boleść męki (2), chorągwie, cuda, czas (23), dobrodziejstwa (2), drogość, dzień (2), figura (figury) (2), głębokość, godzina (godziny) (4), historyja (historyje) (7), miejsce (3), miłość, miłośniczka, moc (3), obchod (5), obietnica, obraz, obrona, obyczaj (2), oddalenie (2), ofiara, oplakanie, opowiadanie, pamiątka (24), pożytek (pożytki) (10), przyczyna, rozczytanie (8), rozmyślanie (rozmyślania) (17), rozpamięt(yw)anie (10), rozpominanie, rząd, skarby, społeczność, (w)spominanie (2), sposób (4), sprawa (sprawy) (7), sprawca, szkaradość, świadek, tajemnica (tajemnice) (2), towarzystwo, tydzień (8), uczestniki (11), uczesznictwo, ulitowanie, uważanie, wielkość (2), wiilija, wspomnianie, wznowienie (2), zacność, zasługa (zasługi) (14), znak (znaki) (2), znamionowanie, żałowanie (2); bać się męki, litować (polutować) (2), płakać (7), żałować (żałujący) (2); (z)bluźnić mękę (3), deptać, hańbić, krzyżować, mieć, mieć w pamięci, obchodzić (2), objawić, oddalić, ofiarować, oplaka(wa)ć (3), opowiadać (7), pomnieć, przepowiadać (przepowiedać, przepowiedzieć) (4), rozczytawać, rozmyślać (6), rozpamiętywać (rozpamiętawać) (5), rozważać, (w)spominać (4), sromocić (4), wytrzymać (2), wyznawać, wznawiać (2); męką się bronić, dostać krolestwa, dosyć uczynić (dosyć czynić) (3), odpuścić grzechy, niebo otworzyć, pastwić się, porazić (2), gniew przejednać, pozyskać, szczyić się, ubłagać, usprawiedliwić (usprawiedliwiony) (4), wyswobodzić, wyzwolić, zapieczętować, zasłużyć (3), zgładzić grzechy, zjednać (3); do męki się uciekać; wybawić od męki; pożytek z męki; nasmiewać się z męki (2); nabożeństwo ku męce; ku męce się podać; dać się na mękę, płakać, pomnieć, wspomnieć (wspominać) (9); udręczenie o mękę, żalność; wiara w mękę; wierzyć w mękę; za mękę płakać (3); lutość nad męką; ewangelija o męce, godzinki (3), historyja (3), modlitwa (modlitwy) (12), prorocstwo (6), wiara (2); opowiadac (opowiedziee) o męce (2), przepowiadać, rozmyślać, świadczyć; rozmyślać przy męce; nadzieja w męce (4), wiara; być w męce, być miłościw, naszladować (2), rozkochać się, schodzić z świata, ustać (2), wołać, zabić; dla męki (4); w męce (6).

Zwroty: »mękę (męki) ci(e)rpieć (a. ucierpieć, a. wycierpieć), cierpiący« = *pati PolAnt* [szyk zmienny] (26 : 1): *BierRaj* 23; *Poty^m* pán Iezus przepowiedział mękę którą miał cirpietz. *OpecŻyw* 56v, [61], 78v, 98, 101, 101v (10); *GrzegRóżn* K2v; *HistRzym* 106v; *BudNT Hebr* 5/8; *CzechRozm* 59v; *KarnNap* D4v; *Crucifix* przed oczymá im trzymáią/ áby nań pátrząc wśpomináli łobie/ iáko frogá mękę báránek on niewinny/ fyn Boży zá nas ćierpiał *ReszHoz* 122; *ArtKanc* E3v; *LatHar* 49, 272, 353; *WujNT* 83 marg, 121; *SiebRozmysł* B3v, C3, D3v; *SkarKaz* 382b.

»iść (a. pość, a. przyść), idący na mękę« [szyk zmienny] (6 : 1): *OpecŻyw* 72v, 87v, 109; to co łam idąc ná mękę vcźniom zlecił/ iáłnie przez Apoštołá/ w którym łamże mowił/ powiedział *SkarJedn* 248; *SkarŻyw* 598; *LatHar* 578; *SiebRozmysł* Hv.

»męką odkupić, odkupiony; przez mękę odkupić (a. wykupić), odkupiony; odkupiony przez drogość męki; odkupienie męki« [szyk zmienny] (6 : 6; 3 : 1; 1 : 1): *OpecŻyw* 89v; iześ ty przez odkupienie męki łwey: przyiał nas wopiekę łwoię *RejPs* 82v, 164v, 197v; *SeklKat* O3, P4v; *RejKup*

r2v; *RejPos* 45v, 152v, 235; *WujJud* 147v; *ReszList* 146; *SkarŻyw* 567; Zaż nie ci fą/ ktores ty odkupił fwą męką? *GrabowSet* L2v; *LatHar* 97, 145, 321; *SkarKaz* 672b.

»mękę (męki) podjąć (a. podejmować, a. przyjąć); męka podjęta« [szyk zmienny] (19; 2): *TarDuch* D2; *WróbŻolt* S6v; gdy wyeczerzacz nychczial dlya they przycziny ze bog za grzechi lyudzfkye czyefką męką thego dnya podyal. theda czifz tho krawczri rzekli nyeczyerpialczy bog nygdi *LibMal* 1554/190v; *LubPs* Z4 [2 r.]; *RejPos* 2, 100, 104, 106v, 116v, 139, 333; płaczę męki iego dla mnie podiętey. *SkarŻyw* 312, 384; *ArtKanc* D8; *GrabowSet* P4v; *LatHar* 560; *WujNT przedm* 36, s. 177 *marg*, 551; *SiebRozmysł* H4v.

»przez mękę (męki) wybawić, zbawiony (a. wybawiony); przez śmierć męki wybawić; zbawieni przez zasługi męki« [szyk zmienny] (5 : 3;1;1): *OpecŻyw* [162]v; Bo przez mękę fwą wybawił lud z moci dyabelskiej. *WróbŻolt* ee4v; *SeklWyzn* g3v; *HistRzym* 40; Przez gorzką śmierć męki iego/ wybaw nas z łmutku káždego *ArtKanc* I5v, N4; *LatHar* 176, 294, 341, 644.

»na mękę wydać (się) (a. dać (się), a. podawać), (wy)dany; męce się podać, poddan« [szyk zmienny] (16 : 2; 1 : 1): Iám fie barzo przewinil/ a tys męce poddan był. *OpecŻyw* 134v, [80], 93, 103v, 161; *TarDuch* Cv; *RejPs* 99v; *SeklKat* Y; krew fwą rozlał/ y ciało fwe ná męki wydał *RejPos* 33, 88, 104, 194; *KarnNap* E2v; *SkarŻyw* 1; A ty coś zbáwił/ dawszy fię ná mękę/ Rátuy niż zginę/ ściągnąwfy fwą rękę. *GrabowSet* D3; *LatHar* 44, 198, 268, 304; *SkarKaz* 117a.

Wyrażenia: »męka boża« [szyk 10 : 1] (11): Mękiciém bożé nábożné rozmyłlanijé/ przywodzi człowieka ku łkrułfe wierné *OpecŻyw* 160, 160 [4 r.]; *OpecŻywSandR nlb* 5v; *PatKaz III* 136v; *WróbŻolt* S6v; *RejPs* 100; *RejPos* 100 *marg*. Cf »znamię bożej męki«.

»gorzka męka« [szyk 21 : 6] (27): *OpecŻyw* 99v, 100, 100v, 102, 104 (9); Iezu ktoris ku tako gorzkiey męcze za zbawienie grzełznych dobrowolniełz fie podał. łmi. fie nad nami. *TarDuch* Cv; *HistRzym* 54; *KarnNap* E2v; *LatHar* 49, 70, 92, 97, 147 (15).

»kielich, kubek męki« (5 : 1): Przeto prołłę możeli bytz/ łmiluy fie na demną/ oddál ten kielich gorzkie męki odemnie *OpecŻyw* 100; *TarDuch* Cv; *WróbŻolt* mm8; *RejPos* 104; *SkarŻyw* 372; *LatHar* 579.

»krwawą męka« (1): Wziął naprzod chleb w Święte ręce/ Gdy iuz ku krwáwey męce/ Z Zwoleniki fię rołtawał/ Z dziękiami im rozdawał. *RybGęśli* B4v.

»męka krzyżowa, na krzyżu« [szyk 4 : 3] (6 : 1): Botz inż námiłłá matko czas fie przybliżá/ abych ci połłedł od ciebie na mękę okrutną krzyżową. *OpecŻyw* 87v, [80]; *TarDuch* D2; *RejPs* 102; *KrowObr* 87v; *LatHar* 353; *WujNT* 754.

»niewinna męka; niewinność męki« [szyk 34 : 7] (40; 1): *OpecŻyw* 99, 122v, 154, 160, [162]v; modł fie Bogu włzechmogáčemu á temu fie poruczay/ maiącz zawždy na bacžnołci iego cięłzką á niewinną mękę *FalZioł* V 66; *SeklKat* P; *LubPs* Z4; *RejPos* 32v, 47v, 87, 87v [2 r.], 89 [3 r.] (20); Przez twą mękę niewinną/ Kryłte Synu Boży/ ciebie prołłiem pokornie *ArtKanc* D11 v; *LatHar* 145, 256, 352, 386, 643, 644; *SiebRozmysł* Av [2 r.], B2, Fv, L2, M.

»obraz, znak męki pańskiej (a. Pana naszego), znamię bożej (a. jego = *Chrystusa*) męki« = *krzyż, krucyfiks* (5 : 5 : 2): *KromRozm I* D3v; gdy kto ma przyłfyadz/ prowadzą go ná Rynek álbo ná pole

do znaku męki Pánfkiey *GroicPorz* z3v, z2v [2 r.], z3, z3v; *HistRzym* 127; *WujJud* 9v [2 r.], L13; y nakoniec obraz męki Pánfkiey całuiąc/ ducha Chryftułowu oddał *SkarŻyw* 414; *KlonWor* 40.

»okrutna(-e), sroga(-ie), ciężka męka (męki); srogość, okrutność (a. okrucieństwo), ciężkość męki (mąk)« [w tym: *sroga a okrutna* (1), *ciężka a okrutna* (1), *srogość okrutnej męki* (1)] [szyk 63 : 17] (35 : 24 : 18; 3 : 2 : 1): O iako gorzko matka plakala męki okrutné fwégo milégo fynd *OpecŻyw* [80], [57]v, 70v, [79], [79]v, [80] (24); *TarDuch* D3; *FalZioł* V 66; *WróbŻołt* Qv; *RejPs* 99v; *SeklKat* Y; Iuz Czart liędzi podiał rękę Z gromion przes tę frogą męgę [!] *RejKup* f8, dd4, Eev; *MurzHist* F2; *LibMal* 1554/190v; *LubPs* Z4 [2 r.]; on przez frogość męki fwoiey to nam wfzytko v Bogá Oycá fwego przeiednác raczył *RejPos* 142v, 2, 69, 100, 103v, 105 (17); *BiałKat* 161; *GrzegŚm* 62; *SkarŻyw* 1; *ReszHoz* 122; *ArtKanc* D8v [2 r.], E4v; *LatHar* 147, 291, 301, 321, 521 (8); *WujNT* 121; Coś/ profzę pánno/ zá žal [!] ná duży fwéy miálá? [...] Zwłafczá gdyś widziálá/ że iuz był w ciężkiéy męce? *SiebRozmyśl* H3v, B3, B3v, C, D3v [2 r.], D4 (10); *SkarKaz* 117a.

»męka (męki) (Pana) Kryst(us)owa(-e) (Pana) Jezusowa, Krystusa, Jezusa, Zbawiciela *itp.*« = *Christi passio (passiones) Vulg, Cn* [szyk 95 : 10] (105): mako krłitowa potwyerdzy mya. *BierRaj* 20; Modlytwa fdzyakamy do boga oycy za mako panaiefukrišta *BierRaj* 22; Na znamię tego czału Iezufowé męki/ opoki fie padali *OpecŻyw* 160, [127], 160v [2 r.], [170], 183v; *WróbŻołt* ee5v; *RejPs* Ff3v; *SeklWyzn* b2; *SeklKat* S2; *RejKupSekl* a7; *KromRozm I* F2v, Pv; *BielKom* D4; Ná ołtátku też tu w tym Pfalmie iest prorocstwo o męce Páná Kryftułowey *LubPs* Z2, D3 *marg* [2 r.], F [2 r.], F2 *marg*, L2 *marg*, P6 (12); Rad y nierad mułifz odpowiedzieć: Iż wfzyfcy wierni/ ktorzy ieltzte zá żywotá iedli ciáło y krew pili Kryfthufá Syná Bożego/ przes wiaré/ byli vtzełniki męki Kryftułowey *KrowObr* 190v, 63v, 64, 87v, 106v, 114 [3 r.] (17); *Leop 1.Petr* 4/13, 5/1; modlitwę ku Pánu Bogu lámemu wczyniła/ profzác miłofierdzia á odpufzczenia grzechow/ dla męki Páná Kryfthá *BielKron* 238, 132, 420v; *HistRzym* 106v [3 r.]; *BiałKat* 231; *GrzegŚm* 65; *KuczbKat* 240, 411, 416; Bo niewiernym męká Páná Chriřtułowá nie iest pożyteczna. *WujJud* 232v, 93, 232; *RejPosWstaw* [21³]; *CzechRozm* 212 [2 r.], 212v; Załłonę od ołtarzá męká Chryřtułowá rozerwálá *SkarJedn* 237; *SkarŻyw* 3, 56, 92, 262, 308 (10); *ReszPrz* 8; *ReszList* 146, 152; *WerGośc* 220; Aby grzełzny nie nie wátpił/ że dořtápi zbáwienia/ Bo lekarřtvo ma gotowe/ z męki Zbáwićielowey. *ArtKanc* D19; *LatHar* 73, 256, 260, 264 [2 r.], 265 (10); To fię wypełniło 40. roku po męce Páná Chriřtułowey. *WujNT* 279 *marg*, 121, 697, 760, Zzzzzv; Y ták cięzfác fie/ nápiřálám oto té malé ksiáżeczki/ o niewinnéy męce Páná Zbáwićielá náłżego *SiebRozmyśl* Av, Av, B2, B2v *řp*; Ná on czás życzylbych łobie [...] gorącego rozmyřłania męki Chryřtułowey y gorzkiey řmierći iego *SkarKaz* 422b, 349a, 457a.

»męka pańska, Pana naszego (a. sw(oj)ego, a. twego)« [szyk 132 : 8] (105 : 35): Przetotz fie krzyżu klaniámy Mękę pańfká řpominámy *OpecŻyw* [162], 151; *RejPs* 30v, 164v, 171, 171v *marg*; *RejKup* r6, dd2v; *MurzHist* G; *BielKom* C6v, D4; *KrowObr* 137 *marg*, Ss3v; *Leop Ioann* 19 *arg*; *OrzRozm* M4; *RejAp* 188; Ná dzyeń Rozpámięthywania Męki Páná náłżego/ Hiřtoria/ z Ewányeliřtów Swięthych krotce zebrána. *RejPos* 99v, 89v [2 r.], 90, 100 [6 r.], 100 *řp*, 100v (24); *RejPosWiecz*³ 97; Długu grzechowego że niemożemi łami zápláćić/ do męki Pánfkiey vćiekáć řie mamy. *KuczbKat* 415 *marg*, 45, 120; *WujJud* 41, 43v, 239; *SkarJedn* 89, 317; Tá k żolnierz Chryřtułow ná wzor drugiego Piotrá wielkiego Apořtołá dokonał/ y řtał fię řpołecznořći męki Pánfkiey godnym. *SkarŻyw* 41, 159, 305

[2 r.], 358 *marg*, 398, [407], 408, 580; *ReszPrz* 8; *ArtKanc* H15v, H16; *LatHar* [+12], 54, 55 [2 r.], 78, 82 (62); *WujNT* 164 *marg*, 607, 794; *SiebRozmyśl kt*, A3; *SkarKaz* 419b, Oooo2a. Cf »znak męki pańskiej«.

»męka Syna (a. Synaczka) Bożego (a. jego, twego, swego = *Boga*)« [szyk 32 : 2] (34): *OpecŻyw* 110, 143v, 146v, 160; *LibMal* 1544/89v; *SeklKat* S2; *KrowObr* 60, 60v, 167v; Zadne infze vbląganie Páńlkyego gniewu nie ieft/ iedno męká fyná iego. *RejPos* 87v *marg*, 32v, 87v, 89 [2 r.], 100v, 104 (11); *RejPosWiecz*² 96; *SkarŻyw* 112, 534; *ReszList* 149; což mniemafz/ iáko fá okrutne w ogniu síarczánym/ piekielne od złych duchow kátowania/ od ktorych cię męką Syná Bożego [...] wyfwbodzone. *LatHar* 258, 228, 461; *SiebRozmyśl* E2, E2v, 114, M; *SkarKaz* 348b, 384b, 637a.

»święta (a. (prze)naświętsza) męka« [w tym: w formule przysięgi (125)] [szyk 161 : 14] (175): *OpecŻyw* 101; *TarDuch* D5v; *RejKup* m6v, r2v; *LubPs* Z4; *KrowObr* 177, 184v, 188v; *RejPos* 45v, 69 [2 r.], 78v, 82, 87 (30); ilekroć thym kftałtem będziemy wfpominác fwiętą mękę iego/ tyle kroć nam obiecał podác/ gdy będziem mocno wierzyć/ s thymi widomemi znáki niewidome ciáło fwoie y fwiętą krew fwoię. *RejZwierc* 197, 196v; *ReszList* 153; *LatHar* 278, 283, 352; *WujNT* 85 *marg*, 187; niechay tá naświetfza męká twoiá będzie záfczyceniém y obronieniém moim przeciwo nieprzyaciódom duŹze y ciáła mégo. *SiebRozmyśl* D3v, A2v, B2v, K2. Cf *W formule przysięgi*.

Szeregi: »męka i dosycuczynienie« (2): fwiatczíc [...] że żadny człowiek niemoże być zbawion iedno przez fyná bożego/ dofwiatczać/ żełmy wfprawiedliwieny męką/ y doffyc vczinięnym iego *SeklKat* M2; *RejKup* a7v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»kielich, to jest (i) męka« [szyk 3 : 1] (4): niechátz ten kielich/ to ieft ta garzká [!] męká odemnie odeydzie *OpecŻyw* 99v, 160v; *LubPs* Z4; *WerGość* 219.

»męka i (a, to jest) krew; męka ze krwiá« [szyk 12 : 9] (20; 1): *OpecŻyw* 99; *TarDuch* D3; *RejPs* 197v; *RejKup* Ddv; *RejAp* 188; onę mękę iego y drogą krew iego ktorą cie odkupił á poświęcił fobie/ pokládáy vftáwicznie w fercu fwoim *RejPos* 163v, 103v, 106, 107v, 120, 130v, 131v, 152v; *WujJud* 178v; O iákom wiele duŹz/ przenedroŹfzáy krwiá twoiá/ y niewinną męką twoiá odkupionych y ozywionych/ zgorŹfzył *LatHar* 145, 321, 677; *SkarKazSej* 672b. Cf *Wyrażenie przyimkowe*. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 16 r.*].

»(Pan (Jezus)) Krystus (a. jedyny Syn) i męka jego; Chrystus z jego męką« (4; 1): máiac nádzieię w Pánie Kryfthufie y w męce iego/ śmieie ftał á potykał fie z nieprzyaciélem wiáry Krzełcójánfkiey *BielKron* 459v; *RejPos* 119; *WujJud* 147v; *CzechRozm* 216v; *SiebRozmyśl* L2. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 5 r.*].

»krzyż i (a) męka« [szyk 6 : 3] (9): *BibRadz* II 59c *marg*; *SkarŻyw* 598; *WujNT* 121; Niech będa chorągwie podniešione krzyżá y męki odkupiciéla náłzego *SkarKaz* 457a. Cf *Wyrażenie przyimkowe*. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*].

»męka a odkupienie« (2): on cie będzie vczył/ áby w czym infzym pokládał nádzieię fwoię/ niŹli w Pánu fwoim á w męce á w odkupieniu iego *RejPos* 124, 172. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»męka i (a) ofiara« [szyk 2 : 1] (3): żełmy porzucili i wzgardŹili tę Chriřtuřowę offiarę/ i tę mękę/ gdyfmy się go zaprzeli. *MurzHist* Gv; *KrowObr* 177; *RejPos* 139. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*].

»rany i męka« (2): wípomni boże oycze na rany ij na cięłką mękę twégo milégo fyná *OpecŻyw* 143v; *LatHar* 493.

»męka a (i) rozlanie (a. wylanie) krwi« [szyk 7 : 1] (8): *RejPos* 69, 75, 89, 104; A gdy obaczyłz vpadek fwoy/ vpadń przed Máyełtat święty iego/ [...] á położ mu przed oczy mękę iego świętą y rozlanie krwi niewinne iego *RejZwierc* 196v. Cf *Wyrażenie przyimkowe*.

»smutek i męka« [szyk 2 : 1] (3): Y począł sie przemagatz/ aże krwawy pot począł s niego na ziemię padatz. A w tym vkázál fwoy łmutek/ ij mękę fwą cięłką/ którą miał cirpietz. *OpecŻyw* 101, 101, 144.

»męka (męki) i (a, albo) śmierć« [szyk 55 : 18] (73): *OpecŻyw* 85, 93, 99, 100v, 101 (10); *PatKaz III* 143v; Iezu ktoris mękę fwoię j łmierć zwolennikom twogim częłto kroć przepowiedał. łmi. sie nad nami. *TarDuch* B6v; *WróbŻolt* G2; *RejPs* 99v, 164v [2 r.], 174v; *SeklKat* O3, P, P4v, Y; *MurzHist* F2; *KrowObr* 85, 114, 139v, 179; *RejPos* 2, 5 [2 r.], 87v [2 r.], 89, 90 [3 r.] (16); Tołmy krotko o Pánłkiew nam bárzo pożyteczney męce y o łmierci chcieli powiedzieć. *KuczbKat* 45; *RejPosRozpr* c4; *CzechRozm* 14v; *KarnNap* E2v; *SkarŻyw* 1, 384; *MWilKHist* B2v; *CzechEp* 175; *NiemObr* 139; *ReszList* 152; *ArtKanc* D11v; *GrabowSet* O3; *LatHar* 92, 145, 147, 352; *WujNT* 121, 237, 770 [2 r.]; *SkarKaz* 117b, 154a. Cf *Wyrażenie przyimkowe*. [Ponadto w połączeniach szeregowych 32 r.].

»zasługa (a. wysługa) i męka« [szyk 8 : 5] (13): *BiałKat* 161; [poganie] nie máią/ Iezu Chriftá/ iego załług/ iego męky. *BiałKaz* B3v; *SkarŻyw* 112; *LatHar* 643; *WujNT* 760; *SkarKaz* 348a, 349a, 383a, 384b, 488b. Cf *Wyrażenie przyimkowe*. [Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.].

»męka i zmartwychwstanie« (7): *KromRozm II* f2v; *RejPos* 110v, 112, 291; *GrzegŚm* 65; Płalm 2. który o Męce y o Zmartwychwłtaniu Pánłkim łami Apołtołowie wykłádáli. *LatHar* 359; *SkarKaz* 209a. [Ponadto w połączeniach szeregowych 12 r.].

Wyrażenie przyimkowe: »przez mękę (męki)« (67): Napráw załie vpádek moy przez tę blogołlawioną twoię mękę *OpecŻyw* 72v, [57]v, 70v; *WróbŻolt* ee4v; *RejPs* 33, 102; *SeklWyzn* g3v; *SeklKat* S2 [2 r.]; *RejKup* m6v, n2; *KromRozm I* Pv; *BielKom* D4; *LubPs* Lv marg; *KrowObr* 87v, 142; *BibRadz Hebr* 2/10; *HistRzym* 40; *RejPos* 26v, 32v, 45v, 100v, [105], [136], 202v; *SkarŻyw* 119, 534; O Boże/ przez mękę twoię Wyłłuchay modlitwę moię. *MWilKHist* I; Iezu Kryłte Pánie miły/ tyś wzyłtkie piekielne síły/ przez mękę fwoię porażł *ArtKanc* T12v, D8v, Dllv, H15v, N4; *LatHar* 278, 283, 291, 301, 341 (8); *WujNT* 754; áby té plagi y karánia/ [...] raczył od nas miłóściwie oddalić/ á nád námi łie łmiłowác/ przez mękę tegóz namilłżégo fyná twégo/ który z tobą żywie y króluie w iedynóci Duchá świętého ná wieki wiekom. Amen. *SiebRozmyśl* E2v, C3, M; *SkarKaz* 383b, 637a.

~ Szeregi: »przez krew i (a) mękę« (3): *RejPos* 116; przez krew y mękę Páná á Zbáwiciela náłzego IEzu Chryłtá/ prołżę *ReszPrz* 8; *SkarKaz* 348b.

»przez krzyż i mękę« [szyk 4 : 1] (5): *OpecŻyw* [162]v; Przez Krzyż y mękę twoię wybaw nas. *LatHar* 176, 13, 97, 614.

»przez mękę i (a) rozlanie krwi« [szyk 2 : 1] (3): *RejPos* 152v; przez okrutną mękę y rozlanie krwi twoiey/ cudownie nam kupił ray Niebiełki *LatHar* 584, 301.

»przez mękę i (a) śmierć« [szyk 7 : 2] (9): *RejPos* [105], 153, [344]v; *ReszList* 146; A to rácz vczyńić przez mękę gorzką/ y niewinną łmierć twoię. *LatHar* 70, 228, 644; Przez łmierć y mękę twoię/ który z Oycem y z Duchem ł. kroluiefz ná wieki Bog ieden. Amen. *SkarKaz* 8b; *SkarKazSej* 677b.

»przez zasługę i mękę« (3): Wierzę też wtymże kościele przerwczonym być odpufzczenie grzechow/ przez załwge y mękę pana Chriftuła. *SeklWyzn* b2, c3v; *BiałKat* 231. ~

Przen: O religii katolickiej (2) : *HistRzym* [89]; Przyiadać po mnie fałszywi Prorocy/ czyniąc tu cudá z Diabelńkiej mocy/ á przez łwe náuki/ odwiodá ich wiele od mey męki. *ArtKanc* P7v.

b. *Tortury stosowane w procedurze sądowej w celu uzyskania zeznań albo jako kara za przestępstwo; quaestio, tormentum Mącz, Cn; cruciatus, supplicium Mącz; poena Modrz; tortio (torsio), tortura Cn* (102) : Staniflaw Zglvchowa [...] thakowe zeznanye okrom mąk yefth przed vrządem vdzyalał *LibMal* 1543/74v; Odmienność mowy/ kłamstwo/ boiaźń/ záiakánie/ drzenie/ íá znáki/ nieiáką drogę ku męce podáiące *GroicPorz* hh4v, y2 [2 r.], hhv, hh2 [3 r.], hh2v, hh3v [2 r.] (30); Abripere in quaestionem vel in cruciatum. Mknąc skim do wieżę [!] ná męki *Mącz* 346b, 71a, 126c, 336b, 374d; *RejZwierc* 234; *WujJud* 13v; Iesli wżytycy przyłtoynemi mękami bywaiá karáni zá wyłtępki/ czemuby też nie wżytkim iednákie zapláty były dawáne zá ich cnoty? *ModrzBaz* 18v; *Calep* 66b [2 r.]; *SarnStat* 217, 1287; Więc y powie drugi: A niektorzy wytrwáią mękę przez czás długi. *KlonWor* 38.

W połączeniu szeregowym (1): Lecż opocz łzubienice y łromotney męki/ Oproz niełławy wieczney/ y kátowłkiey ręki/ Ná złodzieie przychodzą różliczne przygody *KlonWor* 42.

W przeciwstawieniach: »dobrowolnie ... na mękach (3), przez męki« (4): Valenti zborkow Nadoll przezwany y dobrowolnye y na mąkach wiznał *LibMal* 1543/73; Thomas Rołthuchni SSarnowa [...] Gdi dobrowolnye y przelż mąki bill od vrząd v pythan *LibMal* 1543/73v, 1543/72v, 77v.

W charakterystycznych połączeniach: *mocne męki (męka), przystojne, rozmaite* (4), *sromotne, wielkie* (2), *własne; bojaźń mąk, potrzeba, różność, wielkość; wytrwać mękę* (2); *mękami karany, wydławiony; wolny (wolen) od męki* (5); *znak ku męce; na męce powołać, wydać; w mękach się spowiedać*.

Zwroty: »na mękach się dowiedzieć« (1): *Quaerere rem tormentis per tormenta*, Ná mękách łie dowiedzieć. *Mącz* 336a.

»na mękach (męce) pytać, pytan(y); w mękach pytać; przez męki pytan« [*szyk zmienny*] (1 : 6; 1; 1): Iacub Walentego syn Skozmyna Na mąkach pitani powyedział y zeznał *LibMal* 1552/172v, 1543/72v, 73v, 77v; *GroicPorz* ii2v [2 r.], oo4; *Ponere alicui quaestionem*, Dáć kogo o ten álbo o ón ártykuł ná mękách pytać. *Mącz* 336b, 336a.

»skaz(ow)ać na męki« (2): *Decernere in quaestionem servos*, Skázáć ná męki áby ich w mękách pytano. *Mącz* 336a; *Calep* 884a.

»męki (wy)cierpieć; wycierpienie mąk« (2; 1): y ćwiczą łye ná wycierpienie rozmáitych mąk/ áby potem gdyby byli poimáni/ mocne męki wycierpieli *GroicPorz* ii3v, hh2.

»męki zadawać; męki zada(wa)ne« [*szyk zmienny*] (2; 2): áby tákie męki były zádáne/ żeby ciáło było bes obrázenia wielkiego/ y bes włomności. *GroicPorz* ii2, iiv, ii2, ii3v.

»zdać, zda(wa)n(y) (a. dan(y), a. wydan), zdanie (a. wydanie) na mękę (męki)« [*szyk zmienny*] (4 : 11 : 6): IAwni złoczyńce y w dzień Święty mogą być ná mękę wedle Práwá dáni *GroicPorz* hh2v; Sáma goła powiełć nie íełt znák pewny ku zdániu ná mękę *GroicPorz* hh4v, hhv, hh2 [2 r.], hh2v, hh3 [2 r.], hh3v (20); *Tradi ad suppli*, Ná męki być wydan *Mącz* 93a.

»na mękach (męce) (się) zezna(wa)ć (a. wyzna(wa)ć, a. znać), zeznanie; wyznanie w mękach« [*szyk zmienny*] (12: 1; 1): Na mącze zeznanye thakowe okolo złoczynłthwa łwego przed vrządem yefth

vczinill *LibMal* 1543/76, 1543/72v, 73, 75v, 1553/173; ZŁoczyńcá gdy zna vczynek fwoy ná męce/ á po męce go przy/ może być wtore męczon ku pierwłzemu zeznaniu *GroicPorz* ii3, hh2v, ii3 [2 r.]; *BielKron* 218v, 227, 235; Quaestionem conscribere, Wyznánie w mękách złoczincowe w regiftr nápiřác. *Mącz* 374c; *KmitaSpit* B3v.

Wyrażenia: »męki cielesne« (1): Podźmyřz do mąk ćieleřnych ktore więc odnořzą Złodźieie przekonáni *KlonWor* 37.

»okrutna(-e) męka (męki)« (2): wołá ládá co powiádác/ niř okrutne męki ćierpieć. *GroicPorz* hh2; *KlonWor* 42.

Szereg: »śmierć albo męki« (2): Kto theř zeznawa zá boiáźnią śmiercei álbo mąk [*wyznanie nie jest waźne*] *GroicPorz* y2; *Calep* 884a.

3. Krzyř z wizerunkiem Jezusa ukrzyřowanego (12) :

[*Wyrażenie:* »lipowa męka«: A mnich on przerwał mu rzecz/ wyrwawřzy Krucifix ábo řtrugáłkę zřekawá/ ktora lipowa mękę palcem vkázuiąc/ vpominał onego męřa dobrego/ áby řię nielękał *BazHist* 28v.]

Zestawienie: »Bořa męka« (8): *RejKup* 18; GRomádá dwu do miářtá głupich wypráwili/ Aby im bořą mękę ná řwięćá řpráwili. *RejFig* Aa6, Aa6, Bb6 [2 r.], Dd6v; *RejZwierc* 107; Przyiedzie gořć/ iuř go w więćřzey cerimoniey chowác muři bo iuř muři być wino/ y z bořą męką máłowána řkleniczá *RejZwierc* 31.

a. Krzyř stojący przy drodze (4) :

Zestawienie: »Bořa męka« (4): rzadko tho trefić řye miáło/ [...] áby godzin męki Páńřkiey przed Bořą męką ktora řtała pořrodku wři/ klęcząc pláčliwie nieobchodźił *OrzRozm* M4, M4; *KlonWor* 19, 48.

Cf **WIELOMĘKI**